

> Хариуцлагагүй, идэвхигүй, санаачлагагүй, сөрөг сурталчилгаа хнийгчийг илрүүлэх, тэдэнтэй хүмүүжлийн тодорхой ажлыг явуулах, таслан зогсоох арга хэмжээ авах;

> байгууллагын нууцыг чанд сахих журамтай байх;

Спорт, соёл урлагийн арга хэмжээ нь хүний зөв хүмүүжил, сахилга батад эерэгээр нөлөөлдөгт ач холбогдол өгч бие бүрэлдэхүүний идэвхийг өрхүүлэх арга хэмжээг тасралтгүй авах;

Анги салбарынхаа нэр төрийг бүхнээс эрхэмлэх үзлийг бий болгоход чиглэгдсэн бүх талын арга хэмжээг авч байвал зохино гэж үзэж байна.

*ХСИС-ийн Хууль сахиулахын удирдлагын
академийн 821 дүгээр дамжааны сонсогч,
хошууч В.Хундгаа*

ШАЛГАН НЭВТРҮҮЛЭХ ЧИГ ҮҮРЭГ ИРГЭНИЙ ХАРЬАЛАЛ, ШИЛЖИЛТ ХӨДӨЛГӨӨНИЙ БАЙГУУЛЛАГАД ШИЛЖСЭН НЬ ҮНДЭСНИЙ АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛД СӨРГӨӨР НӨЛӨӨЛӨХ НЬ

Хураангуй. Хилийн боомтын үйл ажиллагааны өнөөгийн байдлын байдлын эерэг ба сөрөг хандлага, практикт тулгамдсан байдал, цаашид шийдвэрлэх асуудлыг хөндөж тавихыг зорилоо.

Түлхүүр үг. Шалган нэвтрүүлэх алба, иргэний харъяалал, шилжилт хөдөлгөөн.

Дэлхий ертөнц даяаршиж байна. Даяаршлалын энэ хаялганд Монгол Улс нэгдэн нийлж, даяаршихын хэрээр улс хоорондын харилцаа өргөжин тэлж, улс төр, эдийн засаг, хүмүүнлэгийн болоод бусад салбарт асар их өөрчлөлт гарч байна.

Бидний саяхан болтол амьдарч буй эрин үеийн гол асуудал “дайн болоод энхийн асуудал” гэдэг байв. Өнөөдөр бид бүхнийг айлгаж байсан аюул уламжлалт бус аюулаар солигдлоо.

Эдгээр нь хүн төрөлхтөнд бодит заналхийлэл болоод олон улсын терроризм, хил дамнасан зохион байгуулалттай гэмт хэрэг, хүн, мал амьтны гоц халдварт өвчин, хүний болон зэвсгийн хориотой наймаа, тэсрэх дэлбэрэх бодис, хар тамхи, өвчин дэлгэрүүлэх хөнөөлт зүйлсийн зөөвөр, байгаль орчны бохирдол, байгалийн баялагийн хомсдол, хилийн зөрчлөөр илрэх болов.

Улс хоорондын харилцаа өдрөөс өдөрт улам бүр өргөжиж, олон улсын харилцааны эрчимтэй тэлэлт улс төр, эдийн засаг, боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, хүмүүнлэгийн салбарыг хамарч, энэ харилцаа нь хамгийн эхлээд хилийн гадаад, дотоод харилцаагаар зохицуулагдаж байна. Монгол

Улс 26 хилийн боомттой. Эдгээр хилийн боомтын гол үүргийг хил хамгаалах байгууллага саяхныг хүртэл гүйцэтгэж байлаа. Тодруулбал, хилийн боомтоор зорчигч, тээврийн хэрэгслийг шалган нэвтрүүлэх онцгой хийгээд чухал үүрэг тэднийх байв. Хилийн боомтын тухай хууль хэрэгжиж эхэлснээр хилийн шалган нэвтрүүлэх албаны чиг үүрэг Гадаадын иргэн, харьяатын асуудал эрхлэх газарт шилжин, тус газар Иргэний харьяалал, шилжилт хөдөлгөөний ерөнхий газар болсон.

Тухайн үед хууль санаачлагчид шинэ хуулийг оруулж ирэхдээ гадаад худалдааг хөнгөвчлөх, төрийн үйлчилгээг хүнд сурталгүй, шуурхай болгох зорилтын хүрээнд хилийн боомтын үйл ажиллагааг сайжруулах, хяналт шалгалтын үр нөлөөг дээшлүүлж, давхардлыг арилгах зорилготой гэдгийг онцолж байв.

Монгол Улсын хил хамгаалах байгууллага, эх орныхоо хил, хязгаар нутгийг хамгаалахдаа, хилийн аюулгүй байдлын чухал хэсэг болсон хилийн шалган нэвтрүүлэх албыг хамт гүйцэтгэж, энэ албыг үйл ажиллагааныхаа салшгүй бүрэлдэхүүн хэсэг гэж анхаарч хилийн шалган нэвтрүүлэх албыг шинжлэх ухааны үндэстэй боловсронгуй болгох, энэ албанд шинжлэх ухаан, технологийн орчин үеийн ололт, инновацыг өргөн нэвтрүүлэх, шалгагч, удирдах бүрэлдэхүүний мэргэжил, ур чадварыг дээшлүүлэн, чадваржуулах талаар ихээхэн анхаарч ирсэн билээ.

Өнөөдөр Монгол Улс хил залгаа орших ОХУ, БНХАУ-тай байгуулсан гэрээний заалтыг үндэслэн зорчигч, тээврийн хэрэгслийг шалган нэвтрүүлж улсын хилээр нэвтрүүлэхийг хориглосон эд зүйлс, алт, мөнгө, архи, спирт, хорт бодис, түүхийн үнэт зүйлс, агнахыг хуулиар хориглосон амьтны арьс, мах зэргийг илрүүлж улсын төсөвт тодорхой хэмжээний төгрөг оруулсан тоо баримт байдаг. Улс хоорондын харилцаа, хилийн харилцаа тасралтгүй өргөжихийн хэрээр гэмт хэрэг үйлдээд улсын хилийг хуурамч бичиг баримтаар нэвтрэх, эрүүгийн хэргээс оргон зайлах, хилээр нэвтрүүлэхийг хуулиар хориглосон зүйлсийг нэвтрүүлэх, онц их хэмжээний санхүүгийн луйвар хийн, шүүхээс оргон зайлагчид, элдэв арга хэрэглэн хил нэвтрэх оролдлого хийдэг явдал сүүлийн жилүүдэд гарсаар байна.

Ийм хууль бус үйлдэлийг гаргаад байх юм бол хил хамгаалах байгууллагын нэр хүнд олон улсын хэмжээнд илт унах болно гэдгийг санаж, энэ мэт зохисгүй асуудлыг дахин хэзээ ч давтмааргүй байна. Энэ асуудал нь Хилийн шалган нэвтрүүлэх албаны хариуцлага юм.

Хилийн шалган нэвтрүүлэх албаны үүрэг, ач холбогдол өнөөгийн нөхцөлд улам бүр өсөн нэмэгдэж байгааг онцлон хэлмээр байна.

Хилийн боомтууд дээр сөргөөр нөлөөлж буй хүчин зүйл:

- Улсын хилээр нэвтрүүлэх үед үүсэх зорчигч, тээврийн хэрэгслийн бөөгнөрөл “Өнөөгийн хэрэгцээг хийлийн боомтуудын дийлэнх хувь нь нэвтрүүлэх хүчин чадлын хувьд хангахгүй байгаагаас албаны үйл ажиллагаа, шалгалтын тоног төхөөрөмжийн хоцрогдол, боомтын бүтэц, орон тооны хүрэлцээгүй байдал зэргээс бөөгнөрөл үүсэх болсон ”

- Хил хяналтын байгууллагуудын үйл ажиллагааны доголдол буюу хүнд суртал "Байгууллагууд нь босоо удирдлагын тогтолцоотой, харилцан уяалдаа холбоогүй, зарим тохиолдолд зөрчилтэй байгаа зэргээс харагдаж байна"

- Хилийн боомтын зарим барилга байгууламж, дэд бүтэц хараат болсон "Цахилгааны эх үүсвэр, зам харгуй, бусад дэд бүтцийн асуудлыг төр өөрөө бус бизнесийн үйл ажиллагаа явуулдаг компаниудад даатгадаг, хамааралгүй байх тэр боломжийг бүрдүүлж өгч чадахгүй байна ”

Энэ бүхнээс дүгнэхэд дэлхийн улс орны хилийн боомтууд ачааллыг хэрхэн яаж зохицуулж байна, шалган нэвтрүүлэх алба ачааллыг яаж шуурхай нэвтрүүлж байгаа болон ямар орчин үеийн техник, технологийг ашиглаж байгааг судлах, үр дүн нь манай улсын хилийн боомтыг дэлхийн жишигт хүргэх арга замыг олох, хөрш орны хилийн боомтын хүчин чадалд хүргэх үндсэн гол шаардлага гарч байна.

Иймд Хилийн шалган нэвтрүүлэх албыг Хил хамгаалах ерөнхий газарт шилжүүлэн чадвартай, мэргэжилтэй хүний нөөцөөр бэхжүүлэх шаардлагатай гэж судлаачийн хувьд дүгнэж байна.

ХСИС-ийн Хууль сахиулахын удирдлагын
академийн 821 дүгээр дамжааны сонсогч,
дэд хурандаа Г.Энхтүвшин

ХИЛИЙН АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫГ ХАНГАХАД ТУСГАЙ САЛБАРЫН ОРОЛЦООГ НЭМЭГДҮҮЛЭХ ЗАРИМ АСУУДАЛ

Хураангуй. Дэлхий дахинд болж улс хоорондын тэмцэл нь Монгол Улсын хувьд шууд бус аюул юм. Энэхүү сөргөлдөгч талуудтай манай хил залгаа улсууд холбогдож байгаа нь бид бүхнээс анхаарахгүй байж боломгүй үзэгдэл юм. Манай улсын хувьд гаднаас орж ирэх уламжлалт бус аюултай тэмцэхэд бэлэн үү, ямар хүч хэрэгсэлийг бид ашиглах вэ? гэсэн асуудал чухлаар тавигдаж байна.

Түлхүүр үгс. Хилийн аюулгүй байдал, тусгай салбар

2010 онд батлагдсан Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалд оршин тогтнохын аюулгүй байдлын үндэс нь “Монгол